

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

Ігор Ситий

●

МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МІСТА ТА СЕЛА: реєстр Воронежської сотні 1723 р. та ревізія м.Іваниця з околицями 1750 р.

Основним джерелом вивчення історії українського міста та села є ревізії, які стали характерною ознакою XVIII ст. Саме на них, в першу чергу, ґрунтується тритомник О.Лазаревського “Описание Старой Малороссии”¹. Проте слід зазначити, що ревізійні книги, як загалом українські архіви, спіткала сумна доля - більшість з них втрачена, через що утворились лакуни у відтворенні історичного процесу в Україні². Тому виявлення та оприлюднення уцілілих ревізій має неабияке значення³. Це добре ілюструється пропонуваними документами.

Як відомо, загинули всі ревізійні книги 1723 р. Ніжинського полку, проте збереглося “Ведение” того ж полку 1724 р. /неповне/⁴. Зіставлення даних по Воронежській сотні виявляє суттєві відмінності. У нашому документі ураховано 520 козаків, у “Ведении” - 415. Подібні розбіжності В.Дядиченко пояснює різними методами обрахування.

Реєстр 1723 р. склав бунчуковий товариш Іван Забіла на вимогу Малоросійської колегії, яка в цей час проводила обрахування української людності з метою мобілізації українських ресурсів на загальноімперські потреби⁵. Документ добре ілюструє зростання такої найобтяжливішої повинності для українського господаря, як постій російських військових. Він дає важливу інформацію про становий склад населення, співвідношення козацьких та селянських дворів у населених пунктах, характер повинностей, які вони відбували, про наростаючий процес зубожіння та покріпачення населення /велика кількість “бабилей” та сусідів/.

Не менш цікава ревізія 1750 р. м.Іваниця. Вона детальніша і тому дає можливість простежити ті зміни, які сталися в українському суспільстві протягом 27 років від ревізії 1723 р. Це - перше, а друге, вужче, проте не менш важливе - порівняти зміни, що відбулися в Іваниці з 1740 р., бо Лазаревський описав це містечко у своїй відомій праці за матеріалами ревізії 1740 р.⁶

Містечко, яке з 1743 р. фактично стало володінням Андрія Горленка, у 1750 р. було вже “розподілене” між трьома володарями: Горленком, сотником Ф.Свирським та російським дворянином, вихідцем з Осташківського повіту Тверської губернії Петром Івковим.

Засилля можновладців призвело до занепаду міського самоврядування, заміни його козацьким самоврядуванням та управителями вищезазначеної старшини, що добре видно з таблиці:

Уряд за відомістю 1740 р.	Уряд за відомістю 1750 р.		
	підпорядкований А.Горленку	підпорядкований П.Івкову	сотенний
Війт Комісар Городничий Бурмістер Сербський комісар Писар Цехмистри - 2 Десятник “Заведовці” Ктитор Паламар	Війт Комісар Десятники - 3 Прикажчик Писар	Війт Десятник	Сотник Отаман Писар Осавул Хорунжий Служителі сотен. канцелярії: “писець” сторож городничий “осавульці”- 4 сотен. “зборщик” його “ходак” сотен.комісар його “ходак”

З іншого боку, до позитивних тенденцій можна віднести посилення товарного характеру виробництва, зокрема, в мастностях тих же можновладців. Особливо це видно на прикладі їх хуторів, які фактично були потужними господарствами з виробництва збіжжя, продукції скотарства та обслуговувались найманими робітниками. З точки зору сьогодення, ці хутори були аналогами сучасних фермерських господарств західного зразка. Таким чином, історичний досвід свідчить, що хутірське /фермерське/ господарство - це притаманна нашому народу форма господарювання, і вона найефективніша в умовах України. Наприкінці XVIII ст. хутори становили 90% всіх поселень Гадяцького повіту, 84% - Роменського, 67% - Прилуцького. У Прилуцькому полку їх кількість збільшилася з 1740 по 1780 рр. у 40 разів!⁷ Недарма давні римляни казали: “Історія - учителька життя”. Будемо шанувати наше минуле, вивчати його, зберігати наші пам’ятки - уникнемо багатьох помилок у майбутньому.

При поданні документів збережено всі мовні та стилістичні ознаки оригіналів*, їхня структура, додані необхідні коментарі.

Примітки:

1. Клименко П. Компуті та ревізії XVIII століття // Український археографічний збірник.- К.,1930.-Т.3.-С.67.

2. Там само. - С.152.

3. Професор П. Клименко писав: “...її /тобто, ревізію 1723 р.-І.С./ Лазаревський вважає за перший докладний перепис усієї людності - поспільства й козацтва”. Йому вторить В.Дядиченко: “При обмеженості відомостей про соціальний склад населення міст Лівобережної України ... дуже цінним є матеріали ревізії 1723 р.”

4. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII - початку XVIII ст.- К.,1959. - С.419-420.

5. Горобець В. Присмерк Гетьманщини.- К.,1998.-С.243-245.

6. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии. Том 3. Прилуцкий полк // Киевская старина. - К.,1901. - Т.LXXIV, июль-август. - С.304 /приложение/.

7. Гавриленко Н. Міри земельних площ Лівобережної України /друга половина XVII-XVIII ст./.- К.,1998.- С.28.

** Характерними є численні помилки у підрахунках, які залишені без змін. Їх можна пояснити неуважністю канцеляристів, що складали реєстр та ревізію, низьким рівнем знання математики або бажанням господарів приховати від оподаткування певну частину своїх володінь, давши хабар канцеляристу, щоб той свідомо помилився. Це була досить поширена практика у ті часи.*

1723 году генвара первого, Реєстр сотнѣ Воронѣжа¹ посполитых

1. В мѣстѣ самомъ 96, на подворках 322
всѣхъ дворов²—422; волныхъ дворов 40
салдат—51; на салдата пол 10 квар; придано знатныхъ особъ сусѣдовъ³—50
п[а]на Василя и п: Стефана Судевичов село 26 дворов, тривсѣхъ квартир* 508: подемянихъ коней 10:
офѣцкерскихъ дано 6.
2. В селѣ Кѣшлишокъ⁴ дворовъ грунтовыхъ⁵ 203
бабилскихъ⁶ дворов 135
всѣхъ дворов 338
першѣ стояло салдат 32 року з 1721: марта 28
теперь опредѣлено 52 року 1722 септѣ: 2
подемянихъ коней 3 офѣцкерскихъ 3.
3. В селѣ Челшѣвоцѣ⁷ грунтовыхъ 94: бабилскихъ 56
всѣхъ дворов 150, по[д]емѣныхъ коней 2
першѣ стояло салдат 18, а теперь опредѣлено 24
всѣхъ дворов в обоѣхъ селахъ 488
салдатъ всѣхъ 76, на салдата по пол 7 квартири.
4. В селѣ Лучъникахъ⁸ дворов 84:
салдат стоѣтъ 14: на салдата по 6 дворов
подемянихъ коней 3, офѣцкерскихъ 2.
5. В селѣ Собичи⁹ дворов 62, на конѣ не дают,
салдатъ—7, на салдата по 9 квартирь.
6. В селѣ Богъдановцѣ¹⁰ дворов 18, конѣ едень, офѣ., салдатъ
два, 2, на салдата по 9 квартирь.
7. В слободѣ Крейбогъдановни дворов 20,
салдат 2, на салдата по 10: квартир, коня нѣтъ.
8. В селѣ Обѣражиевки¹¹ дворов 24: кон едень 1;
салдат чѣтири 4: на салдата по 6 квартир.
9. В селѣ Локоткахъ¹² дворов 33: конѣ 1:
салдат 6, на салдата по пол 7 двора.
10. В селѣ Маковѣ¹³ дворов 67, на коня не дают,
салдат 8, на салдата по пол. 9 двора.
11. В слободѣ Гутищи¹⁴ бабилов 296**,
салдатъ 2: по пол 13 квартир на салдата.
12. В селѣ Гамалѣвцѣ¹⁵ при манастирѣ¹⁶ 26.
Во всѣхъ селахъ посполитыхъ дворов 1330, на всѣхъ селахъ
салдатъ 170. В городѣ и селахъ подемянихъ коней 14: офѣцкерскихъ 12 всѣхъ.
Во всей сотнѣ мужиков и козаков 1830, салдат стоѣтъ всѣхъ 220, коней 40: всѣхъ.
Сусѣдов волныхъ дворов козацкихъ и пос[по]литыхъ 144:
Гамалѣвскихъ 26
Потаниныхъ¹⁷ 29
Мищанскихъ 40
Козацкихъ 30, на каналѣ з мѣста¹⁸
Сусѣдов знатныхъ особъ 30
Посполитыхъ з сѣтъ 15: 171
на коней в Маковѣи Собичи не дают

*закреслено

**помилка, треба 26.

№
1723 року генвара 1 чысла,
реестръ сотнѣ Воронѣжской козаков

1. В городѣ козаковъ — 202
в походѣ низовомъ^{18а} — 14 — волны
каналныхъ — 30 — не годуют
казаковъ сколько годуют — 158
салдат стоит — 16
на салдата — по 10, — дворов
подемныхъ коней — 2, офицерскихъ — 2
знатныхъ особъ сусѣдовъ — 30 — годуют
вольныхъ сусѣдовъ — 30 — не годуют
Всѣхъ козаковъ и сусѣдовъ — 60: не годуют.

Дорухубымской придано:

2. Села Клишокъ козаковъ — 12*
на ка[на]вѣ 4: — в походѣ 1: — волень
салдат — 4: конь подемный 1
на салдат: 3 по 3: кварталыри, на четвертого квар: 2:
3. Села Чеплѣвки козаковъ 60
на канавѣ — 22: в Царичинѣ 7¹⁹, уволены
салдат — 10, коней 3 — подемныхъ
нашист салдат по 5 кварталыри, а на чтири по полб квар:
4. Села Собыча козаковъ 9: в походѣ 1: волень.
салдат 1: на коня не дают
на салдата по 10 квар, 3 боярскими м[о]н[ас]т[и]рьскими 2: ма.
5. Села Богдановки козаковъ 40
в канавѣ — 10 — в походѣ 3, волны
салдат — 6, конь 1 — офицерский
на пят салдат по 6 кварталыри, а на шестого 7: квар.
Потапа сотника бывшего сусѣдовъ 9, не годуют.
6. Села Ображиевки козаковъ 103?
в канавѣ — 21 — в походѣ 9: волны
салдат 9, на пят салдат по 10: кварталыри, а на 4 11: квар.
коней 4: офицерский
пана Карпѣки²⁰ 3 сусѣдовъ — годуют.
7. Села Локотокъ козаковъ — 38?
в канавѣ 4, в походѣ 2 — волны
салдат шист, конь 1: офицерский
на салдат шести по шест кварталыри
Потапа бившого сотника сусѣдовъ 19:
8. Села Макова козаковъ 16
в канавѣ 4: в походѣ 2: волны
салдат — 2, по семи квар: коня не годуют
Потапа сотника бывшего сусѣдовъ 29: не годуют.

В селѣ Локоткахъ и Богданувцѣ, якыхъ до рухубы положено в реестръ городовый.
Всѣхъ козаковъ 480: в походѣ 40
салдат на нихъ козаковъ всѣхъ 50: коней 14
подемныхъ коней 6: офицерскихъ 8:

* *переправлено на 14*

4-иарк.:3іх19см.

Фільтрань:лілія, «РВ».

Чернівський історичний музей ім.В.В.Тарновського/далі-ЧМ/;інв.№АЛ14,арк.106-109.

Музей українських старожитностей В.В.Тарновського/далі-М.Т./;інв.№92Р.

На арк.105 вміщено «Реєстръ дѣль мѣнь [бунчуковому товаришу Ів.Забілі-І.С.] опредѣлений по указу», в ньому запис: «Реєстръ города Воронѣж и сотнѣ по указу з коллѣѣи велено ревѣзѣю учинить».

№3 Ревизія

Прилучного полку сотнѣ Иваницкой²¹ коликое число воной сотнѣ имѣется посполитих людеи описних и владѣтческих подданих дворов и в дворах такожъ и особо состоящихъ безъ дворныхъ хатъ и какихъ они статей такожъ подьдусъдковъ пешиха особливо сельскихъ старшин и друтихъ служителей къ чадам не полагаючихся значитъ нижеи сего 1750 году сентября бр.д.

Сотнѣ Иваницкой	двори	хати
<u>местечка Иваницѣ</u> ²² владѣнїя полковника Полтавского г[о]сп[о]дина Горленки ²³ посполитие малогрунтови Семен Герасимовъ синъ Калачникъ з синомъ Иваномъ и зятемъ Василемъ Кононенкомъ имѣеть поля дней ²⁴ на тридцять, сенокосу косарей ²⁵ на двадцять, леса и гаю рублей на десять, воловь шест, лошадей двое, мельница об одномъ мучномъ и об одномъ ступномъ колѣ, винокурня о двухъ котлахъ Итого	1	6
Нишетние и весьма убогие, что в дворахъ суг хати, конѣ и воли в себе имѣючие Артемя Пархомовъ синъ Пархоменко з братомъ Дмитромъ имѣеть поля на два днѣ, сенокосу косарей на два, вола одного	1	2
Мартин Ничипоровъ синъ Наботченко з племѣнникомъ Андрѣемъ имѣютъ поля дней пять, сенокосу косарей на девять, гаю на пятьдесятъ копѣекъ	1	2
Гаврило Гетманчинъ зятъ имѣеть поля на три днѣ	1	1
Василъ Петровъ синъ Чернецъ з зятемъ Иваномъ имѣютъ поля дней на девять, гаю на пятьдесятъ копѣекъ, лошадъ одну, вола одного	1	2
Федоръ Рѣзученко з братами Кирикомъ, Петромъ имѣютъ поля дней на восьмь, сенокосу косарей на три, лѣса на тридцять копѣекъ, воловь три	1	3
Грицко Петровъ синъ Либивенко имѣеть поля дней на шестъ, сѣнокосу на пять косарей, вола одного	1	1
Удова Марина Малецка имѣеть поля дней на три	1	1
Ярошь Евфимовъ синъ Вѣтренко з братомъ Тарасомъ имѣютъ лошадъ одну	1	2
Данило Ивановъ синъ Вернигоренко имѣеть поля дней три, пчели пней на десять, вола одного	1	1
Василъ Михайловъ синъ Проценко имѣеть поля дней на чотири, сѣнокосу косарей на шестъ, лѣса на одного рубля	1	1

Феско Федоровъ син Видюкъ имѣть поля дней два, сѣнокосу на два косарѣ, лошад одну	1	1
Павло Грицковъ син Удовенко з братомъ Романомъ имѣть поля дней на шест, сѣнокосу косарей на пять, гаю на одного рубля, воловь два, лошадъ одну	1	2
Савка Гавриловъ синъ Щигелский имѣет поля дней два	1	1
Семен Яцков синъ Дикуневъ имѣет поля дней на шест, лошад одну, вола одного	1	1
Тимошъ Григориевъ синъ Совачъ имѣть поля на дванадцять день, сѣнокосу косарей на пять, лошадъ одну, вола одного	1	3
Яцко Грицковъ син Совачъ з братомъ Опанасомъ имѣют поля дней на двадцять чтири, сѣнокосу косарей на десять, леса на три рублѣ, лошадей двое, воловь два	1	3
Грицко Сидоровъ син Тарадуйненко имѣть поля дней на три, лѣса на пятьдесят копѣекъ, вола одного	1	1
Максимъ Ивановъ синъ Нѣмченко з сином Сидоромъ имѣть поля дней два, вола одного	1	1
Юско Костюковъ синъ Голованенко з братомъ Вакулою имѣть поля дней на три, сѣнокосу косарей на три, гаю на два рублѣ, вола одного	1	1
Игнатъ Демяновъ син Клишка имѣть поля пахатного дней два, вола одного	1	1
Левко Матвѣевъ синъ Мацко имѣть поля один день	1	1
Михайло Петровъ синъ Чуй з братомъ Прокопомъ имѣть поля дней два, вола одного	1	2
Федор Сидоровъ син Тарадуина з братомъ Панкомъ имѣть поля дней шесть сѣнокосу косарей на два, пчели пней два, лошад и вола	1	1
Данило Матвѣевъ синъ Мацко имѣть поля одинъ день, воловь два	1	2
Ярош Петровъ син Гергуленко имѣть поля дней два, вола одного	1	2
Иван Юсковъ синъ Юсикъ имѣть поля дней десять, сѣнокосу на два косарѣ, лошадъ одну, воловь два	1	2
Иван Тарасовъ син Тарасенко имѣть поля дней на три	1	1
Денисъ Василлов синъ Романов з братомъ Трофимомъ имѣют поля дней на три	1	2
Мартин Микитин синъ Микитенко имѣть поля дней на два	1	1
Михайло Лесков синъ Денисенко имѣет поля дней девять, сѣнокосу косарей на девять, гаю на два рублѣ, лошадъ одну, воловь два	1	1
Трэфимъ Пилиповъ син Микитенко имѣть поля дней два, лѣсок на пятьдесят копѣекъ, вола одного	1	1
Остапъ Ивановъ син Толочко з братом Грицкомъ имѣют поля одинъ день, лошад одну	1	2
Удова Параска Юскова дочь Шостачка имѣть поля на два днѣ	1	1
Денис Василловъ синъ Руденко имѣть поля дней на два, сѣнокосу косарей на два, вола одного	1	1

Остап Остаповъ синъ Копаниця имѣть поля дней на три, сѣнокосу косарей на пять, вола одного	1	1
Матвѣй Андрѣевъ син Починокъ имѣть поля дней шесть, сѣнокосу косарей на пять, пчели пнювъ два, вола одного	1	1
Клим Ивановъ син Коцюза имѣть поля на шест день, вола одного	1	1
Василь Панковъ синъ Доброносъ имѣть поля дней шест, лошадъ одну, вола одного	1	1
Стефанъ Демяновъ синъ Клишка имѣть поля на три днѣ, вола одного	1	1
Игнатъ Яковлевъ синъ Деревянка имѣть поля дней на три, лошадъ одну, вола одного	1	1
Петро Опанасовъ син Британ имѣть поля дней на два, вола одного	1	1
Герасим Максимовъ син Масенко имѣть лошадъ одну, вола одного	1	1
Грицко Грицковъ син Зѣнченко имѣет поля дней на два, сѣнокосу на одного косара	1	1
Семен Сидоровъ син Тарадуина имѣет поля дней на три, лошадъ одну, вола одного	1	1
Якимъ Андрѣевъ синъ Перепека имѣть поля три днѣ, вола одного	1	1
Омелко Кондратовъ син Талан имѣть поля один день	1	1
Феско Мартиновъ синъ Жидувченко имѣть поля три дней на три, сѣнокосу косарей на три, вола одного	1	1
Герасимъ Остаповъ син Онищенко имѣть поля на чтири днѣ	1	1
Тимош Хомин синъ Луковина з братами Артемом и Андрѣемъ имѣють поля дней девять, воловъ два	1	3
Грицко Данилов син Починокъ з братомъ Яковом имѣють поля на девять день, сѣнокосу косарей на пять, лѣса на чтири рублѣ, лошадъ одну, воловъ два	1	2
Вакула Харковъ син Коломисецъ имѣть поля дней шест, сѣнокосу косарей на чтири, лошадъ одну, воловъ два	1	1
Данило Саевъ синъ Цмѣнъ имѣть лошадъ одну, воловъ два	1	1
Иван Ивановъ син Яценковъ имѣть поля на два днѣ, сѣнокосу косарей на два, вола одного	1	1
Лазар Антоновъ син Карпенко имѣть поля на два днѣ, сенокосу косарей на два, вола одного	1	1
Семен Ивановъ син Биковецъ имѣть поля два днѣ, лошадъ одну, вола одного	1	1
итого	55	76
Нищетные безъдворные, что в еднихъ хатахъ, при огородахъ живутъ и изъ зажону и другой работизни питаются		
Федоръ Савчин синъ Люшко		1
Удова Настя Микитина дочь Пѣчкурка		1
Иванъ Грицковъ синъ Артемчиковъ		1
Петро Левковъ синъ Зазуля		1
Иван Иосифовъ синъ Могиленко		1

Дацко Савчинъ синъ Шулженко	1
Удова Мария Максимова дочь Савчиха	1
Грицко Шуть	1
Данило Герасимовъ синъ Хижняченко	1
Лаврѣнъ Антоновъ синъ Юрченко	1
Андрѣй Тарасовъ синъ Тарасенко з братаничем Омелькомъ	1
Михайло Корнѣевъ синъ Корнѣенко	1
Олекса Матвѣевъ син Микитенко	1
Кирикъ Семеновъ синъ Коваленко	1
Иван Тимошовъ син Мѣнченко	1
Демко Яковлевъ син Бенко	1
Марко Омелковъ син Нецѣга	1
Радко Ивановъ синъ Вернигоренко	1
Семень Василювъ син Криворотенко	1
Олекса Логвиновъ синъ Логвиненко	1
Тарасъ Федоровъ синъ Лихварь	1
Федор Тимошовъ син Калишенко	1
Андрѣй Царинский	1
Грицко Пилиповъ син Артемчикъ	1
Юско Аврамовъ син Сковороденко	1
Яковъ Назаровъ синъ Назаренко	1
Феско Гавриловъ синъ Легута	1
Михайло Федоровъ синъ Глобинець	1
Кондрать Гавриловъ Погребнякъ	1
Савка Отефановъ син Сковороденко	1
Кирикъ Петровъ синъ Чернець	1
Евфим Карповъ син Юхно	1
Яковъ Яковлевъ синъ Бенко	1
Леско Авраамов синъ Сковороденко	1
Прокопъ Петровъ синъ Илченко	1
Стефан Петровъ синъ Илченко	1
Опанас Петровъ синъ Илченко	1
Михайло Дмитровъ синъ Дмитренко	1
Гапон Гашенко	1
Удова Пилипова дочь Нещеретиха	1
Иванъ Ивановъ син Гой	1
Микита Петровъ син Лѣнъ	1
Михайло Омеляновъ син Вернигоренко	1
Гаврило Федоровъ синъ Келепъ	1
Стефанъ Ивановъ синъ Срѣбний	1
Ониско Мойсѣевъ син Телушенко	1
Удова Гапка Кирилова дочь Рабуха	1
Тимош Ивановъ синъ Мисаковъ	1
Иван Ивановъ синъ Дудка	1
Тишко Артемовъ синъ Пѣнчукъ	1
Трохимъ Грицковъ син Сенечко	1
Фома Антоновъ синъ Красношокъ	1
Удова Варка Мойсѣева дочь Богова	1
Наумъ Василювъ син Скрипченко	1

Фома Лихошва		1
Яковъ Яковлевъ син Бенко		1
Матвѣй Куделенко		1
Итого		58
Всего в мѣстечку посполитихъ	56	140
Подсусѣдки		
грунтовъ и никакихъ угодий не имѣющие, весьма убогие, в единихъ точию владѣльческихъ, поповскихъ и посполитскихъ в особливыхъ от дворовъ хатахъ жителствующие и с работизны питаючися		

Пѣшие

Полковника Полтавского Андрея Горленка

Дмитро Колоша		1
Поповъ Иваницкихъ		
Павла Михайлова Прочая		
Василъ Якимовъ син Кравецъ		1
Данило Василювъ синъ Кобзар		1
Романа Афанасиева		
Василъ Левада		
Кирикъ Кацера Ткачъ		
Диякона Федора Стефанова		
Остапъ Бондаров зять		1
Посполитого Иваницкого Максима Хоруженка		
Омелко Кравецъ		1
Итого в местечку Иваницѣ подсуседковъ		7
Волние посполитие местечка Иваницѣ владения полковника Полтавского Андрея Горленка		
войта Гаврила Юрченка	1	
комисара Семена Мовчана	1	
Десятниковъ		
Игната Грицай	1	
Андрея Борисенка		1
Артема Телушенка		1
При гуменномъ дворъ господара с посполитихъ Василя Товстяка	1	
Конюхи наемние его ж польковника Горленка		
Логвина Орищенко конюха		1
Ивана Баштового конюха	1	
Демяна Федорова с[и]на Богова наемного сторожа при новостроящемся замку до		1
Мѣрочника Микити Чайки		1
Плотника Леска Черненка	1	
Мирскихъ чередниковъ		
Ничипора Харитонова сина Корови		1

Корнѣя Андрѣева с[и]на Грицая		1
Данила Антонова сина Гордѣнка		1
Михайла Куделянка		1
Мирскихъ овчарей		
Ивана Микитенка Стадниченка		1
Харка Иванова сина Гаращенка		1
Его жъ полковника Горленка с подданихъ посполитихъ старци		
Удова Вовдя Бочиха		1
Феска Сребна		1
Семень Коцюба		1
Гарпина Лавриха		1
Коллежского ассессора Петра Ивкова		
Войта Феска Сватого	1	
Десятника Павла Тумка	1	
Итого в мѣстечку Иваницѣ	8	16
Подсудѣдки грунтовъ и никакихъ угодий неимѣючие, весма убогие, в еднихъ точию владѣлческихъ дворахъ и в особливихъ от дворовъ хатахъ жителствующиe и з работизни питаючися		

**Пѣше
коллежского ассессора Петра Ивкова**

Улас Каринцовъ		
Иван Бѣлий		
Павло Василиевъ син Швець		
Денись Тертичникъ		
Яковъ Карпцовъ		
Пилипъ Гергуль		
Удова Тацка Рѣзучка з сином Тимошем		
Нестерь Удовенко		
Итого		9
Умершого бунчукового товариша Михайла Стороженка жени его Анни Ивановой дочери ²⁶		
Иван Калишенко		1
Савка Ракъ		1
Итого		2
Сотника Іваницкого Федора Свѣрского ²⁷		
Кондрать Гордѣенко		1
Данила Зазуля		1
Грицко Цвикъ		1
Грицко Жулженко з Иваном Пручаенком		1
Васил Приймакъ		1
Демко Шушваль		1
Андрѣй Келепъ		1
Итого		7

Сотника Стефана Стороженка²⁸

Грицко Решетникъ		
Ярошъ Шулжикъ		
Удова Варка Мотуровна		
Павель Пѣчуренко		
Удова Феска Мотуриха		
Удова Оришка Артомчиха		
Созоть Литвинъ		
Зѣнко Рыбко		
Итого		8

Значкового полку Прилуцкого товарища Сави Голювця

Федоръ Поповнинъ зять		
Микита Баран		
Грицко Дутель		
Итого		3
А всего в в мѣстечку подсу- сѣдков		29
Волниє		
старшинские владѣльческіе и другого воинского звания жиліе и приездніе двори мѣстечка Иваницѣ коллежского ассессора Петра Максимовича Ивкова, сотника Иваницкого Федора Свѣрского		
Сотенниѣ старшини		
Атамана Івана Величка	1	
Писара Ігната Панасского	1	
Асаула Прокопа Туруши	1	
Хоружого Григорія Ицѣнки	1	
Сотенной Иваницкой канцелярии служителей		
Писця Михайли Гаврилова	1	
Сторожа Івана Панасенка	1	
Городничого Івана Блоги	1	
Асаулцовъ		
Максима Щербака	1	
Івана Дегдяренка	1	
Микити Клейцаренка	1	
Иллѣ Кремека	1	
Сотенного зборщика Дмитра Лисенка	1	
Ходака его Прокопа Юшенка	1	
Сотенного комисара Мойсѣя Ковтуненка	1	
Ходака его Трохима Ковтуненка	1	
Заводной казенной кошари овчара Якова Касюка	1	
Бившой сотенной старшини		
Атамана Демяна Калѣпѣцкого [або Калѣнецкого-І.С.]	1	
Атамана Якова Мишишевского	1	
Писара Александра Сятовского	1	
Значковихъ товарищей		
Лукяна Зоца	1	

Гаврили Яковлева	1	
Сави Голювця	1	
Уласа Войтенка	1	
Абшитованного Василя Кахничя	1	
Венгерского гусарского полку отставного гусара Данили Руди	1	
Володимерского пехотного полку солдата Ониска Иванова	1	
Молдавской нацѣ абшитованного Миколи Гусарина жени его Марии Ивановой	1	
Венгерского гусарского полку гусара Андрѣя Некляя	1	
Разныхъ владѣльцовъ приездные двори		
Полковника Полтавского Андрея Горленка в немъ живеть писарь Васил Смѣлянскій	1	
Умершого бунчукового товариша Михайла Стороженка жени его Анни Ивановой дочери в немъ живеть господарь Петро Лесковъ синь Сракаченко	1	
Сотника Стефана Стороженка в немъ живеть господарь Грицко Просвара	1	
Итого	33	
Полковника Полтавского Горленка прикажчика Ивана Бѣловола	1	
Оногожь полковника Горленка двор гуменный в коемъ живеть наемной Яковъ Скотарь	1	
Тогожь полковника Горленка наемные люде в особливихъ дворахъ жиючие		
солодовникъ Ничипор Гергуль	1	
винникъ Васил Скубицкий	1	
Михайловой Стороженковой наемной мѣрочникъ Корнѣи Черкасенко		1
Значкового товариша Уласа Войтенка наемной мѣрочникъ Иванъ Бибиць	1	
Значкового товариша Лукяна Зоца при мельницѣ в собѣственныхихъ его хатахъ наемные люде мѣрочникъ Иванъ Легуша з овчаремъ Стецкомъ Авраамцемъ	1	
Коллежского ассессора Петра Ивкова дворъ гуменной в немъ живеть крепостный его служитель Якимъ Поляновъ	1	
Его жъ ассессора Ивкова наемные люде в особливихъ его ассессора собѣственныхихъ дворахъ жиючие		
Плотники		
Васил Петровъ синь Зубченко	1	
Данило Фесковъ синь Удовенко	1	
Швецъ		
Кузма Ивановъ синь Колода	1	
Воловики		
Павел Михайловъ синь Бобутко	1	
Грицко Федоровъ синь Денисенко	1	
Иванъ Васильовъ синь Карлашь	1	
Опанась Карповъ синь з синомъ Радкомъ	1	
Василь Трохимовъ синь Шапченко	1	

Пивоваръ		
Стефан Карповъ синь з племѣнникомъ Игнатомъ Мироненкомъ	1	
Солодовник		
Яковъ Журба	1	
Сотника Иваницкого Федора Свѣрскаго наемные люде при дворѣ его в особливихъ его хатахъ жиющие		
Господар Юско Василенко		1
Воловики		
Антон Литвин		1
Яковъ Калишенко		1
Плугаторѣ		
Яковъ Василченко		1
Грицко Пукаль		1
Кушнерѣ		
Рудко Цехмистренко з Иваномъ Шкибтаномъ		2
Солодовникъ		
Хома Голованенко		1
Винники		
Савка Бѣдун		1
Иван Чернецъ		1
Служителъ годовой Якимъ Мурчин		1
Конюший Иван Гергуль		1
Наемной годовой рибалка Олекса Марченко		1
Садовничий Васил Евсенко		1
Пасячникъ Юрко Сахненко		1
Бондаръ Макар Дудченко		1
Швецъ Павелъ Бѣликъ		1
Стелмахи		
Иван Юсик		1
Михайло Муть		1
Ткачѣ		
Роман Куреня		1
Яковъ Ткачъ		1
Илко Войтко		1
Коваль		
Петро Климовъ		1
Овчаръ		
Петро Бицанъ		1
Попа Иваницкого Романа Москаленка наемной солодовникъ Тимошъ Прокопенко	1	
Попа Ивана Пручая наемной при гумнѣ господар Тимошъ Пѣчкуръ	1	
Войсковой артиллерии заводовъ Холостайло с посполитихъ за волностъ дому в той должности по унѣверсалу умершаго гетмана Скоропадскаго ²⁹ находячися		
Юрко Семеновъ синь Ляховъ з невѣсткою Тетяною и подъсусѣдкомъ Микитою Клименкомъ	1	
Попа Романа Афанасиева	1	

Попа Павла Михайлова	1	
Попа Ивана Пручая	1	
Попа Антона Демянова	1	
Диякона Федора Стефанова	1	
Школь		2
в нихъ живутъ школьники холостие		
Шпиталь		1
в нем живут старцѣ		
Разнихъ владѣльцовъ шинки		
Сотника Иваницкого Федора Свѣрского в нем живутъ шинкаръ Микита Сердюкъ з Стефаном Провицкимъ		2
Полковника Полтавского Андрея Горленка в нем живет шинкар Максим Хоруженко		1
Коллежского assessора Ивкова в немъ живет шинкаръ Иван Горбань		
Полковника Полтавского Горленка в немъ живет шинкаръ Стефан Резка		
К мѣстечку Иваницѣ принадлежащие фutorѣ		
Полковника Полтавского Андрѣя Горленка прозиваемий Пѣчуровский в немъ живетъ наѣмной господаръ Юско Ивановъ син Блазченко	1	
Его жъ полковника Горленка прозиваемий Починковский в немъ живетъ наемной ч[е]л[о]вѣкъ Павелъ Любиший	1	
Коллежского assessора Петра Ивкова прозиваемий Ковтуновщина ³⁰ в немъ живутъ наемние его люде господаръ Улас Цмѣнь		
Гуменникъ Петро Роденко		1
Мѣрникъ Михайло Соляникъ		1
Мѣрочникъ Микита Саморець		1
Винникъ Игнатъ Махно		1
Свинар Евфим Калишенка з яловничим Иваном Четверикомъ		2
Пасячник Якимъ Портяненко		1
Стадник Микита Ироденко		1
Коровникъ Юско Мошко		1
Овчар Петро Шулженко		1
Лѣсовничий Андрѣй Затуливѣтра		1
К селу Рашкамъ приписной Таралковской в нем живутъ		
Господар Миронъ Коверникъ	1	
Овчар Грицко Баско		1
Скотаръ Лаврѣнь Борисенко		1
Сотника Иваницкого Федора Свѣрского прозиваемой Загон ³¹ в немъ живутъ наемние его люде		
Господар Иван Дави[с]кива	1	
Стадники		
Грицко Федоренко		1
Пилипъ Товстоногъ		1

Овчарь Марко Поспѣшенко		1
Коровникъ Иван Грицковъ		1
Мѣрочникъ Иван Иляшикъ		1
Телятникъ Иван Ляшенко		1
Яловничий Мартин Грищенко		1
Бондар Назар Шкибтанъ		1
Рикуня удова Параска Олефѣрка		1
Свинар Яковъ Бузь		1
Баранникъ Алексей Пилипенка		1
Его жь сотника Свѣрского при мельницѣ Вараничевской мѣрочникъ Петро Козель		1
Итого	30	58

10-ть арк.:35x21,5 см.

Філігрань: «РФМ» в картуші, над яким хрест, літера «М».

ЧІМ, інв. № АЛ 566.

Інв. М.Т. №364 Р.

ПРИМІТКИ:

1.Вороніж - селище міського типу Сумської обл., відоме з XII ст., з 1654 р. - сотенне містечко Ніжинського полку, батьківщина відомого українського письменника П.Куліша.

2. За В.Мякотиним, двір налічував у середньому 7,8 душі, 1-2 хати, складався з подвір'я, городів, ріллі, сінокосів, садів, гаїв тощо. Був основною одиницею оподаткування у XVII-XVIII ст.

3. Сусіди, підсусідки - безземельні селяни, які мешкали у хаті заможного господаря, виконували господарські роботи на його користь, не сплачували загальнодержавних податків, фактично батраки.

4. Клишки - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVI ст.

5-6. «Грунтове», «бабилі/огородники, нищетние бездворние/»: перші - це селяни, що мали великий наділ орної землі з угіддями, робочу худобу для їх обробітку, сплачували загальнодержавні податки; другі - малоземельні селяни, що мали невеликий наділ землі, обмаль робочої худоби; часто батракували.

7. Чапліївка - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVIII ст.

8. Лучники, Лушники - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVII ст.

9. Собич - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVI ст.

10. Богданівка - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVII ст., у 50-60-х рр. XIX ст. тут жив і працював відомий педагог К.Д.Ушинський.

11. Ображіївка - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVII ст., батьківщина відомого радянського льотчика - аса І.М.Кожедуба.

12. Локотки - колишне село Глухівського повіту, відоме з XVII ст., зараз входить до складу м.Шостка Сумської обл.

13. Макове - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з XVII ст.

14. Гутищи, Гута - слобода, заснована на поч. XVIII ст. Романом Лазаревичем, ніжинським полковим суддею.

15. Гамаліївка - зараз село Шосткинського р-ну Сумської обл., відоме з початку XVIII ст.

16. Мається на увазі Гамаліївський Харлампіївський монастир /заснов.1702 р./ . Тут були поховані гетьман І.Скоропадський та його дружина Анастасія.

17. Піскуненко Потап Назарович - сотник воронезький /29.10.1708-09.1715/.

18-19. Мається на увазі примусове залучення українців до будівництва Ладозького каналу у 20-х рр. XVIII ст., згідно з царським указом від 9.02.1722 р. гетьману наказувалося вислати 10 тис. козаків на роботи по прориттю Ладозького каналу і 10 тис. до Царицина /зараз Волгоград/ для прориття каналу Волга-Дон, будівництва укріплень.

18-а. Мається на увазі участь українських козацьких полків у бойових діях та інженерних роботах на Північному Кавказі у складі російської армії в 20-х рр. XVIII ст.

20. Карпека Данило Семенович, значний товариш /1725-1729/.

21. Іваницька сотня існувала з 1649 по 1782р.

22. Іванія – зараз село Ічнянського р-ну Чернігівської обл., відоме з XVI ст., сотенне містечко Прилуцького полку 1649-1782 рр.

23. Горленко Андрій – полковник полтавський /1743-1774/.

24. День=0,5-0,75 десятини /0,54-0,81 га/.

25. Косар =0,3-0,75 десятини /0,36-0,84 га/.

26. Стороженко Михайло – бунчуковий товариш, у 1741 р. прилуцький полковий осавул, його дружина – Ганна Іванівна Бороздна.
27. Свирський Федір – сотник іваницький /24.12.1738-1764/.
28. Стороженко Стефан – сотник яблунівський /1748-1758/.
29. Скоропадський Іван – гетьман Лівобережної України /1708-1722/.
30. Зараз с.Ковтунівка, підпорядковане Іваницькій сільраді.
31. Зараз с.Загін, підпорядковане Іваницькій сільраді.

Ігор Кондратьєв

ДО ДжЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ СЛУЖЕБНОЇ ШЛЯХТИ ЛЮБЕЦЬКОЇ ВОЛОСТІ

Із входженням у XIV ст. Любеча та його округи до складу Великого князівства Литовського розпочався новий етап у розвитку регіону. З 1471 р. Любеч отримав статус волості Київського воеводства. Навколо замку формується прошарок служебної¹ чи околичної шляхти, яка мешкала у околичних селах, виконувала військову службу на заклик князя під проводом старости та воеводи. Ця унікальна соціально-територіальна спільнота, яка локалізувалася довкола Любецького замку, протягом XIV - XVIII ст. взяла на себе обов'язок захисту північно-східних кордонів спочатку Великого князівства Литовського, потім Речі Посполитої і, наостаті, Гетьманщини. З тамтешнім замком були пов'язані щонайменше десять поколінь представників дрібної шляхти, які мешкали у навколишніх селах, причому взаємини між ними характеризувалися тісними родинними та корпоративними стосунками.

З'ясування генези військовослужбової верстви Любецького замку слід розпочати з екскурсу в давньоруський період, адже Любеч посідає важливе місце на політичній карті IX-XIII ст. Це зумовлювалось його географічним розташуванням на високому лівому березі Дніпра, у місцевості, що утворює неприступну природну фортецю. Фактично Любеч замикав головну транспортну артерію Східної Європи - Дніпро, захищаючи з півночі землі Середнього Подніпров'я².

Природні умови Лівобережжя сприяли його освоєнню людиною і розвитку продуктивних сил. Слов'янські поселення у цій місцевості існували вже в перші століття нашої ери. У IX ст. тут виникає невелике місто з дерев'яними укріпленнями. У другій половині XI ст. в Любечі був побудований дерев'яний замок. На думку Б.Рибакова, це відбулося за часів князювання у Чернігові Володимира Мономаха (1078-1094)³. Розкопки, проведені у Любечі впродовж 1957-1960 рр. під орудою академіка Б.Рибакова, дозволили вірогідно реконструювати давньоруський феодальний замок. Щоправда, на думку сучасних дослідників, у цій спробі реконструкції були широко використані елементи фортифікаційних споруд більш пізнього періоду - XV-XVIII ст.⁴

Замок був розташований у центральній, найзахищенішій частині Любеча - на пагорбі (дитинці), висота крутих схилів якого сягала 40 м. Навколо розташувались села, монастирі, курганні могили та пристань на Дніпрі. У плані Замкова гора - неправильний чотирикутник (104 x 32 метри) площею 0,33 гектара. Забудова Любецького замку була досить щільною. Знизу він відокремлювався від міста сухим ровом, через який був перекинтий підйомний міст. Вимощена колодами дорога вела до центральної брами з двома вежами і трьома заслонами. За нею вхід захищала ще одна вежа - чотириповерховий донжон, у якому, вочевидь, мешкав замковий намісник-староста. Окрім згаданих, замок мав ще від 4 до 6 чотиригранних веж. В основі земляного валу Любецького замку були дерев'яні зруби (городні), заповнені глиною, на валу стояли рублені дубові стіни із заборолами. До валу прилягали житлові зруби-кліти з плоскими покрівлями, які водночас слугували бойовими майданчиками. Головною спорудою замку був триповерховий дерев'яний палац довжиною 40 м і шириною 9-13 м. В усіх приміщеннях замку, окрім палацу, знайдено глибокі ями, в яких зберігалися запаси води та продовольства. Це дозволяло мешканцям замку, а за підрахунками Б.Рибакова їх було 200-250 чоловік, витримати річну облогу в «автономному» режимі⁵.

Водночас Любецький замок був центром великого торгово-ремісничого посаду, який розташовувався на південь та захід від дитинця. У свою чергу, посад був оточений земляним валом та ровом. Загалом розміри укріпленої частини Любеча сягали 4,5 гектара⁶.

Залюднений був і прилеглий регіон. Розвитку торгівлі та ремісництва сприяв торговельний шлях Чернігів - Любеч. У межиріччі Десни і Дніпра археологами зафіксовано близько 200